

ביאורים

כדי לקנות את מידת הטהרה כל מה שמוטל עלינו הוא להתבונן. לשים לב. לשים לב כמה תאוות העולם לא מספקות אותנו באמת, ועד כמה לכבוד אין משמעות אמיתית. להבחין בדמיון שמכזב בנו ונותן לנו תחושה שבכבוד ובתאוות טמון כל אושרנו. לזכור שכשאנו מגיעים אל היעד הנכסף שדמיינו לעצמנו, אנחנו מגלים שרימו אותנו ואין משהו אמיתי שבשבילו היה שווה לעבוד.

בנוסף, אנחנו שוכחים את העיקר, את האושר האמיתי. לכן עלינו לשים לב לעבודת ה' שאנו עומדים לבצע. לשים לב מה אנחנו עומדים לעשות. כמה אור וטוב אנחנו מביאים לעולם בכל מצוה. לשים לב לפני מי אנחנו עושים את המצוה - לפני בורא הכל, המטיב לכל.

כפי שמסיים הרמח"ל את הפרק, כשאנו לא מתבוננים הצד החומרי שבנו לא עוזב אותנו. אנחנו נשארים שפלים וגסים.

יש לנו נטיה טבעית לעולם החומרי. 'כח משיכה' כלפי מטה, לארץ. העולם ותענוגותיו מושכים אותנו אליו, והכוחות הנמוכים שבנו, התאוה והכבוד, שולטים בנו. ככה נולדנו.

כשאדם נולד, הכוחות הראשונים שמופיעים בו הם הכוחות השייכים לעולם החומרי. לאכול, לישון, לדאוג לעצמי. כוחות אלה הכרחיים כדי שהאדם יוכל להתקיים. אם הוא יעסוק כל הזמן בעולם הרוחני ולא ידאג לצד החומרי שלו, הוא לא יוכל לתפקד. לכן בתחילת דרכו האדם קונה את הכלים הבסיסיים לקיומו הפרטי. כשהוא גדל, מתפתחים בו כוחות חדשים. הוא מתבגר ויכול לתפוס את העולם בצורה כללית ופנימית יותר. מתפתחים בו כוחות של התבוננות ומחשבה. כוחות אלה דורשים אימון, ואם האדם לא יפעיל אותם הם לא יתפתחו. אם לא נעבוד על עצמנו ונתבגר, נשאר ילדים.

לכן אומר הרמח"ל שהעבודה הנדרשת היא התבוננות. להתרגל לשים לב לעולם הפנימי שקיים בתוכנו. להפעיל את הכוחות העדינים והנעלים יותר באדם, ולהיפגש עם האור הרוחני המאיר את עולמנו.

הרחבות

• שורש הנטייה לרדוף אחרי הכבוד

יְרַבָּה הַתְּבוֹנְנֹתוֹ עַל תְּרֵמִית הַכְּבוֹד וּכְזָבִיו. הרב קוק מזהה את שורשיה של הנטייה לרדוף אחר הכבוד, ומתוך כך את הדרכים להשתחרר ממנה: "כל מה שהשלמות הפנימית יותר חסרה כן הטבע מחפש להשתלם לצד חוץ. רק במעמד שפלות הנפש יתעורר חשק להתהדר לפני אחרים, בין במה שיש בו בין במה שאין בו. ועל כן חייב האדם להגדיל את רושם השלמות הפנימית, ודבריו ביחושו להכרת עצמו לאחרים יהיו תמיד במשקל הראוי" [מידות הראיה, כבוד].

• ההתכוננות של החסידים הראשונים לתפילה

הָיָה שׁוֹהֵים שְׁעָה אַחַת קִדְּם תְּפִלָּתָם. מה טעם ראו החסידים הראשונים לשהות לפני התפילה? מטביר הרב קוק: "אף על פי שלפי מדת כל אדם די בכבוד ראש, דהיינו שלטון השכל אף על פי שמדותיו הטבעיות עוד אינן פונות בעצמן אל הטוב. אבל מדתן של החסידים הראשונים היתה נעלה מזה, הם לא מצאו די לשלמותם בהרמת מעלת השכל והשלטתו, ולהניח את הלב שהוא שורש המדות הטבעיות בטבעו הבהמי. כי אם היו שוהים שעה אחת, לישר גם כן דרכי טבעם, שהוא לבם, לאביהם שבשמים, שתהיה הנטייה הטבעית גם כן טהורה לפי השלימות העליון שהוא נוכח פני ה'" [עין איה ברכות ל].

רבי שניאור זלמן מלאדי מוסיף בעניין זה: "ולא היו חוששין לביטול תורה אף שתלמוד תורה כנגד כולם מפני שהיו מקשרים דעתם לאדון הכל ברוך הוא ביראה ואהבה עזה ודיקות אמיתית עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות, ומצות הדיקות האמיתית ביראה ואהבה היא גדולה ממצות תלמוד תורה וקודמת אליה, כמו שכתוב: 'ראשית חכמה יראת ה'" [שולחן ערוך הרב, הלכות תלמוד תורה ד, ה].

פרק יז - בְּדַרְכֵי קִנְיַת הַטְּהָרָה

הִנֵּה הַדָּרָךְ לְהַשִּׁיג הַמִּדָּה הַזֹּאת קָל הוּא לְמִי שֶׁכָּבַר הַשְּׁתַדֵּל וְהַשִּׁיג הַמִּדּוֹת הַשְּׁנוּיֹת^ו עַד הֵנָּה. כִּי הִנֵּה כְּשִׁיחֵשֵׁב וַיִּתְּבוֹנֵן עַל פְּחִיתוֹת תְּעוּגֵי הָעוֹלָם וְטוֹבוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁתְּבַתֵּי לְמַעַלָּה, יִמָּאֵס בָּהֶם וְלֹא יִחְשַׁבֵם אֲלָא לְרַעוֹת וּלְחֶסְרוֹנוֹת הַטֵּבַע הַחֲמִרִי הַחֲשׂוֹן וְהַגָּס. וּבְהַתְּאֵמַת אֲצִלוֹ הַיּוֹתֵם מִמֶּשׁ חֶסְרוֹנוֹת וְרַעוֹת וְדָאי שֶׁיִּקַּל לוֹ לְהַבְדִּיל מֵהֶם וּלְהִסְרֵם מִלְּבוֹ, עַל פֶּן כָּל מַה שֶׁיַּעֲמִיק וַיִּתְּמִיד לְהִכִּיר פְּחִיתוֹת הַחֲמִרִיּוֹת וְתַעֲנוּגָיו יוֹתֵר יִהְיֶה נֶקֶל לוֹ לְטַהֵר מַחֲשָׁבוֹתָיו וּלְבוֹ שְׁלֵא לְפָנוֹת אֶל הַיָּצֵר כִּלְל בְּשׂוֹם מַעֲשֵׂה מִן הַמַּעֲשִׂים, אֲלָא יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂים הַחֲמִרִים כְּאִנּוֹס, לֹא זוֹלָת^ו.

קניית ה'טהרה'
ע"י התבוננות
בפחיתות תענוגי
העולם הזה

וְאִמָּנָם, כְּמוֹ שֶׁטְהַרְתָּ הַמַּחֲשָׁבָה חֲלַקְנוּהָ לְשָׁנֵי חֲלָקִים, הָאֶחָד בְּמַעֲשִׂים הַגּוֹפְנִים וְהָאֶחָד בְּמַעֲשֵׂי הָעֲבוֹדָה, כֵּן הָעֵינִי הַמְּצַטְרֵךְ כְּדִי לְקַנּוֹתָה יִתְחַלַּק לְשָׁנִים.

כִּי הִנֵּה לְטַהֵר מַחֲשָׁבָתוֹ בְּמַעֲשֵׂי גּוֹפְנִיוֹתוֹ, הַדָּרָךְ הוּא לְהִתְמַיֵּד הַסְתַּכְּלוּתוֹ עַל פְּחִיתוֹת הָעוֹלָם וְתַעֲנוּגָיו, כְּמוֹ שֶׁתְּבַתֵּי.

וּלְטַהֵר מַחֲשָׁבָתוֹ בְּמַעֲשֵׂי עֲבוֹדָתוֹ, יִרְבֶּה הַתְּבוֹנְנֹתוֹ עַל תְּרֵמִית הַכְּבוֹד וּכְזָבִיו וַיִּרְגֵּל עֲצָמוֹ לְבָרַח מִמֶּנּוּ, אִזּוֹ יִנְקָה בְּעַת עֲבוֹדָתוֹ מִפְּנוֹת אֶל הַשְּׁבַח וְאֶל הַתְּהִלָּה אֲשֶׁר יִהְלֹוּהוּ בְּנֵי הָאָדָם וְתִהְיֶה מַחֲשָׁבָתוֹ פּוֹנֶה בִּיחּוּד אֶל אֲדוֹנֶיהָ אֲשֶׁר הוּא תְהִלָּתוֹ וְהוּא כָל טוֹבָנוּ וְשְׁלֹמֹתָנוּ וְאִפְסֵ זוֹלָתוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים י, כא), "הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹקֶיךָ".

וּמִן הַמַּעֲשִׂים הַמְּדַרְכִּים אֶת הָאָדָם לְבוֹא לִידֵי מִדָּה זוֹ, הוּא הַהֲזָמְנָה לְדַבְרֵי הָעֲבוֹדָה וְהַמְצָאוֹת, וְהִינוּ, שְׁלֵא יִכְנָס בְּקִיּוֹם הַמְּצוּהָ בְּפִתְעָא פְתָאם, שְׁאִין דְּעֵתוֹ עֲדִין מִיִּשְׁבַּת עֲלָיו וַיִּכְלֹה לְהַתְּבוֹנֵן בְּמַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, אֲלָא יִזְמִין עֲצָמוֹ לְדַבֵּר וְיִכִּין לְבוֹ בְּמַתוֹן^ו עַד שֶׁיִּכְנָס בְּהַתְּבוֹנְנוֹת, וְאִזּוֹ יִתְבוֹנֵן מַה הוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת וּלְפָנָי מִי הוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהָרִי, בְּהַכְּנָסוֹ בְּעֵינָיו הִזָּה קָל הוּא שֶׁיִּשְׁלִיךְ מֵעֲלָיו הַפְּנִיּוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְיִקְבַּע בְּלִבּוֹ הַפְּנִיָּה הָאֲמִתִּית הַרְצִיָּה.

וְתִרְאֶה שֶׁהַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהֵים שְׁעָה אַחַת קִדְּם תְּפִלָּתָם^ו וְאָחַר כָּף מִתְּפִלָּלִים (ברכות ל ע"ב), כְּדִי שֶׁיִּכְנָסוּ לְבָם לְמִקּוֹם, וּבּוֹדָאי שְׁלֵא הָיוּ פּוֹנִים שְׁעָה אַחַת לְבִטְלָה, אֲלָא מִתְּפִלָּתָם וּמְכִינִים לְבָם לְתַפְלָה שֶׁהִיָּה לָהֶם לְהַתְּפַלֵּל וְדוּחִים מֵעֲלֵיהֶם הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזְּרוֹת וּמִתְּמַלְאִים הִירְאָה וְהָאֵהָבָה הַצְּרִיכָה. וְאוֹמֵר (איו"ב יא, יג), "אם אֵתָּה הַכִּינּוֹת לְבָךְ וּפְרַשְׁתָּ אֵלָיו כִּפְףִי".

וְהִנֵּה מִפְּסִידֵי הַמִּדָּה הֵם חֶסְרוֹן הַהַתְּבוֹנְנֹת עַל הָעֵנִינִים שֶׁזְּכָרָנוּ, דְּהִינוּ, סְכָלוֹת פְּחִיתוֹת הַתְּעוּגִים, רְדִיפַת הַכְּבוֹד וּמַעוֹט הַהֲכָנָה לְעֲבוֹדָה. כִּי הַשְּׁנִים הָרִאשׁוֹנִים הֵם מִפְתִּים אֶת הַמַּחֲשָׁבָה וּמְשִׁיכִים אוֹתָהָ אֶל הַפְּנִיּוֹת, כְּאִשָּׁה הַמְּנַאֲפֶת אֲשֶׁר תַּחַת אִישָׁה תִּקַּח אֶת זָרִים, וְכָבַר וְקָרָאוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת הַחִיצוֹנוֹת, "זְנוּת הַלֵּב", דְּכַתִּיב (במדבר טו, לט), "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", כִּי נִמְצָא הַלֵּב פּוֹנֶה מִן הַמַּבְטֵחַ הַשְּׁלֵם אֲשֶׁר הִיָּה לוֹ לְקָשֶׁר בוֹ, אֶל הַבָּלִים וְדַמְיוֹנוֹת פּוֹזְבִים. וּמַעוֹט הַהֲכָנָה גּוֹרֵם לְסְכָלוֹת הַטֵּבְעִי הַבָּא מִצַּד הַחֲמִיר שְׁלֵא יִגְרַשׁ מִתּוֹכוֹ וְהָרִי הוּא מְבַאֵשׁ אֶת הָעֲבוֹדָה בְּסִרְחוּנוֹ.

וּנְבַאֵר עֵתָּה מְדַת הַחֲסִידוֹת.

דרכי העיון
לקניית ה'טהרה'
בהתאם לשני
חלקיה

ההכנה לעשיית
המצווה
מאפשרת
התבוננות

מפסדי ה'טהרה'